

Магас Софія,

студентка 4 курсу Інституту права

Національного університету «Острозька академія»

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, глобалізації та цифрової трансформації державного управління питання впровадження електронних виборів набуває особливої актуальності. Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільного життя сприяє формуванню нових підходів до реалізації демократичних процедур, зокрема виборчого процесу. Електронне голосування розглядається як один із провідних елементів електронної демократії, що дозволяє підвищити ефективність державного управління та залученість громадян до політичного життя.

Традиційні форми організації виборів, хоча й перевірені часом, мають низку недоліків, серед яких значні фінансові витрати, тривалість процесу підрахунку голосів, можливість людських помилок і зловживань. У зв'язку з цим виникає потреба у вдосконаленні виборчих процедур шляхом впровадження сучасних технологічних рішень.

Електронні вибори являють собою форму організації виборчого процесу, що передбачає використання електронних систем на всіх або окремих етапах голосування. До таких етапів належать ідентифікація виборців, безпосереднє голосування, передача та обробка даних, а також встановлення результатів виборів. Основною метою електронних виборів є забезпечення більш ефективного, швидкого та зручного механізму реалізації виборчого права.

Сутність електронного голосування полягає у використанні спеціалізованих програмно-технічних засобів, які забезпечують автоматизацію виборчого процесу. Це дозволяє значно зменшити вплив людського фактора, підвищити точність підрахунку голосів та забезпечити оперативність отримання результатів. Водночас важливою умовою є забезпечення надійності та безпеки таких систем. Електронні вибори повинні відповідати основним принципам виборчого права, закріпленим у Конституції України. До них належать загальність, рівність, пряме виборче право та таємність голосування. Забезпечення цих принципів у цифровому середовищі є одним із головних викликів при впровадженні електронного голосування [1].

Залежно від способу реалізації електронне голосування поділяється на кілька видів. Перший – це голосування на виборчих дільницях із використанням електронних пристроїв (електронні урни, сенсорні термінали тощо). Другий – дистанційне інтернет-голосування, що дає можливість виборцям голосувати з будь-якого місця, використовуючи мережу Інтернет. Третій – гібридні системи, які поєднують традиційні паперові бюлетені з електронними технологіями [4].

Кожен із зазначених видів має свої переваги та недоліки. Зокрема, дистанційне голосування є найбільш зручним для користувачів, однак водночас має найвищі ризики з точки зору кібербезпеки. Натомість електронне голосування на дільницях забезпечує більший контроль за процесом, але не вирішує повністю проблему доступності.

Особливу увагу слід приділити міжнародному досвіду впровадження електронних виборів. Найбільш успішним прикладом є Естонія, яка першою у світі запровадила інтернет-голосування на загальнонаціональному рівні. Система електронного голосування в цій країні базується на використанні електронних ідентифікаційних карток та цифрового підпису, що забезпечує високий рівень безпеки та довіри з боку громадян [6].

Міжнародний досвід електронного голосування демонструє різні підходи до його впровадження та правового регулювання. У Швейцарії використовується децентралізована модель, де кожен кантон самостійно визначає технічні рішення, але з дотриманням жорстких федеральних стандартів безпеки, обов'язкової сертифікації, аудитів і наявності паперового голосування як альтернативи [5]. У США електронне голосування має фрагментований характер і регулюється переважно на рівні штатів, при цьому встановлюються мінімальні федеральні вимоги щодо доступності, наявності паперового сліду та обов'язкових аудитів систем [7]. Водночас окремі країни, такі як Німеччина та Нідерланди, відмовилися від електронного голосування через ризики непрозорості та технічні вразливості, що підкреслює важливість суспільного контролю та перевірки результатів.

Нормативно-правові засади виборчого процесу в Україні базуються на Конституції та спеціальному законодавстві, зокрема Виборчому кодексі та законі про референдум, які забезпечують реалізацію виборчого права на основі принципів загальності, рівності, прямого і таємного голосування. Конституція закріплює право громадян брати участь у виборах і визначає народ як носія влади, тоді як Виборчий кодекс детально регулює організацію виборчого процесу, діяльність виборчих органів, процедури голосування та захист прав. Закон про референдум доповнює систему формами прямого народовладдя. Водночас сучасні виклики, такі як воєнний стан і цифровізація, виявляють прогалини в регулюванні, зокрема щодо електронного голосування, безпеки та участі внутрішньо переміщених осіб, що потребує подальшого вдосконалення законодавства.

Важливо зазначити, що в Україні вже існують передумови для впровадження електронних виборів. До них належать розвиток цифрової інфраструктури, впровадження електронного підпису, а також функціонування державних електронних сервісів. Крім того, значна частина населення має доступ

до мережі Інтернет, що створює додаткові можливості для реалізації електронного голосування. Разом із тим існує низка серйозних проблем, які стримують впровадження електронних виборів. Однією з основних є недостатній рівень кібербезпеки. Україна перебуває в умовах постійних кіберзагроз, що підвищує ризик втручання у виборчий процес.

Ще одним важливим викликом є цифрова нерівність. Не всі громадяни мають однаковий доступ до сучасних технологій, що може призвести до обмеження їхніх виборчих прав. Тому впровадження електронного голосування повинно супроводжуватися заходами щодо забезпечення рівного доступу до цифрових ресурсів.

Електронне голосування має значні переваги. Воно забезпечує підвищення доступності виборів, особливо для громадян, які перебувають за кордоном, осіб з інвалідністю та військовослужбовців. Крім того, воно дозволяє скоротити витрати на організацію виборів та пришвидшити процес підрахунку голосів. Разом із тим існують і значні ризики. Основними з них є можливість кібератак, витоку персональних даних та маніпуляцій результатами голосування. Також складно забезпечити повну таємницю голосування у цифровому середовищі.

З огляду на зазначене, впровадження електронних виборів в Україні має здійснюватися поетапно. Доцільним є використання гібридної моделі, яка передбачає поєднання електронного та традиційного голосування. Це дозволить мінімізувати ризики та поступово адаптувати суспільство до нових технологій.

Необхідним є також удосконалення законодавства. Зокрема, слід розробити та прийняти спеціальний закон, який регулюватиме порядок проведення електронного голосування, визначатиме вимоги до технічних систем та механізми контролю. Важливо забезпечити незалежний аудит програмного забезпечення та захист персональних даних. Окрему увагу слід приділити підвищенню рівня цифрової грамотності населення. Формування довіри до електронного голосування є ключовим фактором його успішного впровадження.

Отже, електронні вибори є перспективним напрямом розвитку демократичних інститутів в Україні. Водночас їхнє впровадження потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, розвиток технічної інфраструктури та забезпечення належного рівня безпеки. Лише за умови поєднання цих факторів електронне голосування може стати ефективним інструментом реалізації виборчого права громадян.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 7. Ст. 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
4. Клименко І. В. Електронні послуги: навч. посіб. Київ: НАДУ при Президентові України, 2014. 100 с.
5. Була Р. С. Світовий досвід е-виборів та е-голосування: перспективи та досвід для України. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2025. Вип. 58. С. 242–250.
6. Ярова А. П. Електронні вибори в Естонії: досвід для України. Вінниця, 2017. С. 173–175.
7. Панкратов В. Електронне голосування як елемент електронної демократії: досвід країн ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 45–52.
8. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 № 1135-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 17. Ст. 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>